

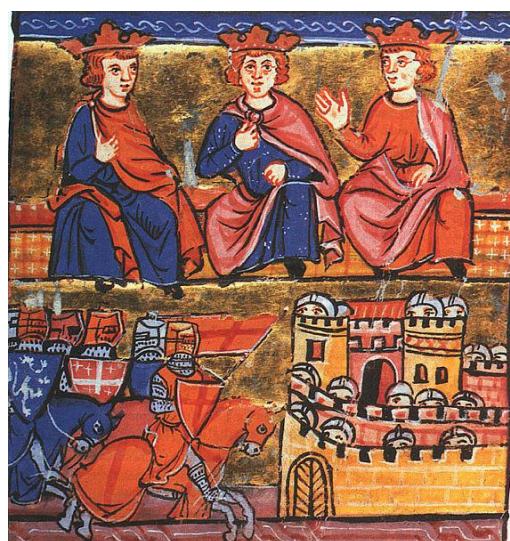
križiaci - starý český výraz *križovníci*; súhrnný názov pre účastníkov *križových výprav* do Palestíny, Sýrie a Malej Ázie od 11.-15.st.; boli nimi katolícke rehoľné rády, ktoré mali na odevi vyšitý znak kríža (pozri *križ jeruzalemský*); rôzna farba kríža a rúcha odlišovali jednotlivé rády (pozri *rady rytierske*)

Dudák v súvislosti s heslom *gotický sloh* (východné Stredomorie): v Palestíne, Libanonu a Sýrii vybudovali križiaci mohutný systém *hradov* (pozri *križiacky hrad*, *citadel* a opevnených miest na obranu proti *moslimom*; zachovali sa napr. na juh od Mŕtveho mora hrad Montréal (od 1115), na východ od Mŕtveho mora pevnosť Kérak (pozri *Ježišova kopja*), pri prameňoch Jordánu Subeiba, v Libanone hrad Beaufort a Džebele, v Sýrii hrady Saone, Chastel-Blanc a najmä rozsiahly Krak des Chevaliers, patriaci *johanitom*; na Rhodose sa zachoval hrad veľmajstra *maltezskeho rádu*, v Pobaltí hrad - pevnosť Magdeburg

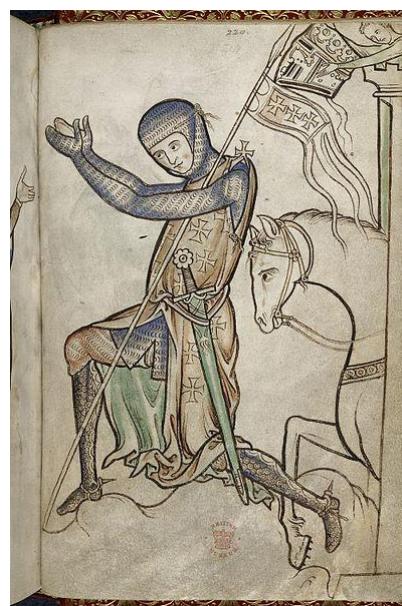
časopis Vlasta: po dobytí Palestíny bolo založených niekoľko *rytierskych rádov*, ktoré si vzali na starosť starať sa o pútnikov do Svätej zeme; jedným z rádov boli *templári*, ktorí chránili pútnické cesty, rád sv. Jána (*johaniti*) sa starali o chorých (pozri *choroba*); aktivity nemeckých rytierov boli kdesi uprostred; bojovali statočne ako templári a starali sa o chorých ako johaniti; ich rád bol oficiálne uznaný pápežskou *bullou* 1196; keď opustili Palestínu, pomáhali v Uhrách v boji proti pohanským Kumánom; uhorský kráľ sa však stále viac obával samotných križiakov a dal ich vykázať zo zeme; rád nemeckých rytierov pre seba nakoniec získal oblasť východného Pruska a pomáhal chrániť hranicu proti pohanským Prusom, Litovcom a Lotyšom; rytieri zakladali mestá, hrady, šírili *kresťanstvo* a stávali sa čím ďalej mocnejšími a bohatšími; pol'ský kráľ Ladislav Jagelonský nakoniec rád porazil v bitke pri Grünwalde (1410) a zlomil jeho moc; jedným zo sídiel križiackeho rádu bol hrad Malbork (pôvodný názov Marienburg) na brehu Baltského mora; stal sa sídlom veľmajstra, ktorý si roku 1309 vybral toto strategické miesto, keď bolo treba prestaňovať rád z Benátok do Pruska

pozri *komenda*; *Saracéni*; *Svätá zem*; *Ježišova kópia*, sv. grál, *Maurícius*; *vejár*

http://translate.google.sk/translate?hl=sk&sl=iw&u=http://he.wikipedia.org/wiki/%25D7%2591%25D7%25A8%25D7%2599%25D7%259B%25D7%2595%25D7%25AA_%25D7%2594%25D7%25A6%25D7%2590%25D7%259F&prev=/search%3Fq%3D%25D7%2591%25D7%2599%25D7%25AA-%25D7%2597%25D7%25A1%25D7%2593%25D7%2590%26hl%3Dsk%26rlz%3D1C1TEUA_enSK466SK466&sa=X&ei=ySIvUb7EOsnEtAanrICwDg&ved=0CDMQ7gEwAA

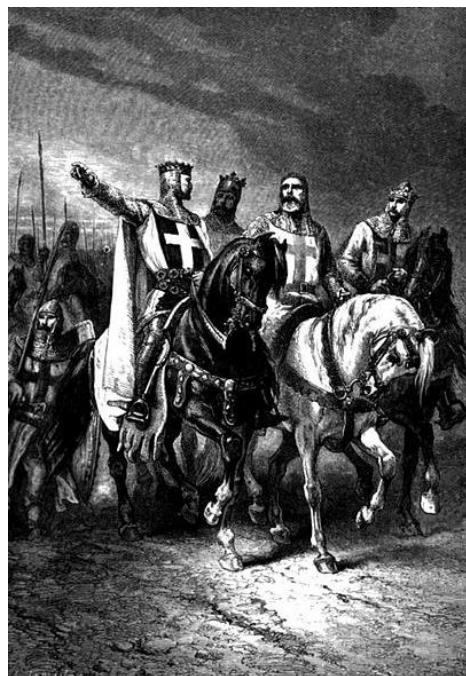
Koncil v Akre. Konrád III., Ľudovít VII. a Baldwin III. Jeruzalemský

Odchod križiakov do Svätej zeme (iluminácia, 13.st.)
Modliaci sa križiak (iluminácia, 13.st.)

Knieža Raimond z Poitiers víta v Antiochii kráľa Ľudovíta

A.-M.-A. de Neuville: Vodcovia prvej križiackej výpravy r. 1095 (1883)
É. Signol: Ľudovít IX, Svätý, kráľ Francie (1839)

Križiaci v období 1096-1099 v Anatólii a Levante

križiaci s červenou hviezdou - pozri *križovníci s červenou hviezdou*
križiacka výprava - *križová výprava*

križiacke hrady - *hrady* budované feudálmi a *rytierskymi rádmi* zo začiatku v *Palestíne*; od 1.pol.12.storočia v podobe pravouhlého normanského *donjonu* doplneného *opevnením*; stavby inšpirované byzantskými a arabskými vzormi v podobe štvorhranného *kastelu* so štvorhrannými nárožnými *vežami* alebo *vežicami*; charakteristickou súčasťou križiackeho hradu bol *dansker/záchodová veža*; pozri *Jantárová komnata*

hrad rádu nemeckých rytierov (Bouzov, Morava)

križiacke štaty v Levante (1102) - pozri krížová výprava

www v súvislosti s heslom *Guillaume de Tyr*: francúzsky výraz outremer označoval zámorie; v časoch krížových výprav outremer znamenal všeobecne križiacke štaty, založené na východe po prvej krížovej výprave: Edesské grófstvo, Antiochijské kniežatstvo, Grófstvo Tripolis a predovšetkým Jeruzalemské kráľovstvo; slovo outremer sa používalo ako synonymum k názvu Levanta, Sýria či Palestína v časti dnešného Izraela, Jordánska a Libanovu; výraz outremer sa tiež používa pre krajinu „z morom“; preto napr. francúzsky kráľ Ľudovít IV. bol nazývaný „Louis d'Outremer“, pretože bol vychovaný v Anglicku

http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_k%C5%99%C3%AD_Eov%C3%A1_v%C3%BDprava

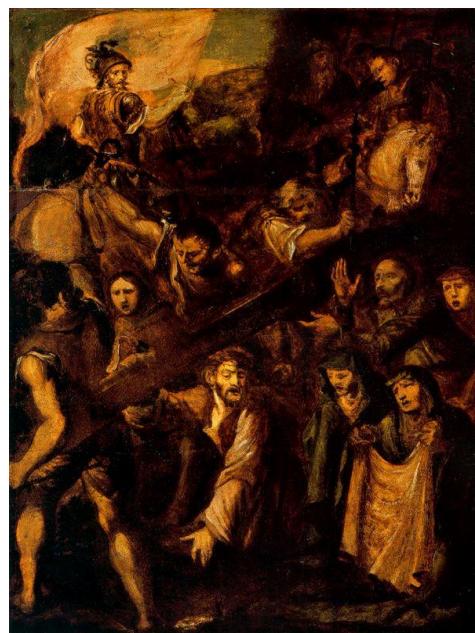

Korunovácia Balduina za kráľa Jeruzalemu (miniatúra, 12.st.)

Mapa Palestíny a križiackych štátov po I. križiackej výprave (1095)

krížová cesta - tiež *Nesenie kríža*; pozri *Zastavenia krížovej cesty; Ukrižovanie Krista, Kalvária*

Polidoro da Caravaggio: Krížová cesta

krížová chodba - chodba kláštora zaklenutá krížovou klenbou; gotická architektúra; pozri *kláštorná studňa, rajský dvor, kartúza; gotické umenie*

krížová klenba - *klenba krížová*

krížová klenba klesajúca - klenba krížová klesajúca

krížová klenba rebrová - klenba krížová rebrová

krížová klenba rovná - klenba krížová rovná

krížová klenba stúpajúca - klenba krížová stúpajúca

krížová kyticá - kyticá krížová

krížová svätožiara - svätožiara krížová

krížová škrupina - škrupina krížová

križovatka - miesto, kde sa *komunikácie* pretínajú a vzájomne prepájajú; pozri *karusel*

križová výprava - starý český výraz *kruciata*; stredoveké vojnové výpravy vyhlasované katolíckou cirkvou ako svätý boj proti *moslimom*, *pohanom* alebo *kacírom* (napr. *husitom*, *albigéncom*); I. križová výprava do Palestíny vyhlásená r.1095; II. výprava vyhlásená 1147-1148 (pozri *heraldika*); IV. križová výprava do Palestíny 1202-04; zo začiatku zamerané na ochranu *Božieho hrobu* a pútnikov smerujúcich so *Jeruzalemu*; postupom času (a v skutočnosti) sa zvrhávali k mocenským a koristníckym cieľom; počas I. výpravy založené štyri feudálne štaty, počas IV. výpravy vyplienený *Konštantínopol* a oslabená *Byzantská ríša*; iné výpravy podporovali *reconquistu* alebo expanziu *rímsko-nemeckej ríše* v *Pobaltsku*; najväčšie výpravy smerovali do Palestíny; v najvýznamnejšej ére výprav založené rády *rytierske* (napr. *templári*); symbolom križových výprav boli *jeruzalemské križe* votkané do plášťov *rytierov*; účastníci výpravy sa tešili osobitnej ochrane cirkvi

-úspechy križovej výpravy inšpirovali básnikov vo Francúzsku, ktorí začali písat' rôzne piesne, v ktorých ospevovali Godefroya de Bouillon a ďalších križiakov; najznámejšia je čiastočne historická báseň *Chanson d'Antioch*, zatial' čo iné boli úplne fiktívne; tiež opisovali križiacke bitky ako boje s drakmi; inšpirácia prvou križovou výpravou pokračovala aj v neskorších storčiach; 1580 Torquato Tasso napísal do značnej miery fiktívnu báseň „Oslobodený Jeruzalem“ o dobytí Jeruzalema; báseň sa stala základom Verdiho opery „I Lombardi alla prima Crociata“ (Lombardi v prvej križovej výprave); veľa rytmus s témou prvej križovej výpravy urobil *G. Doré*

pozri *potkaniar z Hameln*; *maniera greca, orol dvojhlavý*; *Maria, mariánsky kult* (Hall); *kuruci; Jízda kráľů* (ČTV); *loreta; kamelot*; tzv. *morejský despotát, križiacke štaty v Levante, Richard Levie Srdce, Saladin, deväť hrdinov; Guillaume de Tyr, Majster de Rohan, osobnosti križových výprav, vejár*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Crusade>

http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A9_v%C3%BDpravy

http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1_v%C3%BDprava

http://sk.wikipedia.org/wiki/Eleon%C3%B3ra_Akvit%C3%A1nska

http://it.wikipedia.org/wiki/Prima_crociata

http://en.wikipedia.org/wiki/Council_of_Clermont

http://et.wikipedia.org/wiki/Teine_ristis%C3%B5da

http://et.wikipedia.org/wiki/Neljas_ristis%C3%B5da

http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1_v%C3%BDprava

http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1_v%C3%BDprava

http://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A1_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1_v%C3%BDprava

http://cs.wikipedia.org/wiki/T%C5%99et%C3%A1_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1_v%C3%BDprava

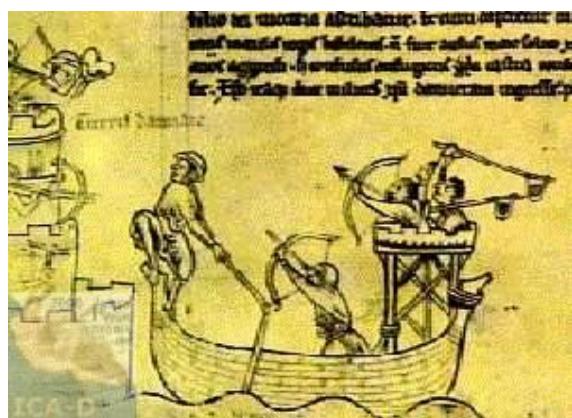
http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ctvrt%C3%A1_k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1_v%C3%BDprava

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Roman_de_Godefroi_de_Bouillon

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4

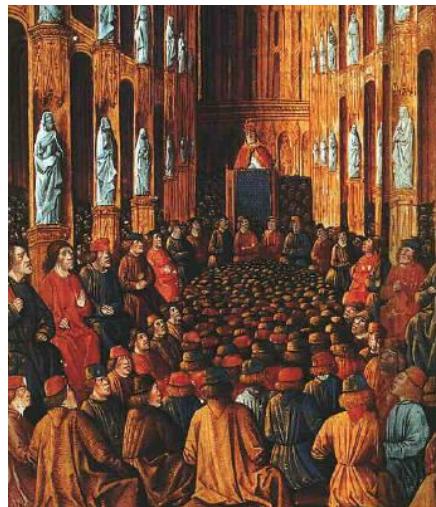
J. Fouquet: Pápež Urban II. propaguje krížovú výpravu (iluminácia z Grandes Chroniques, 1455)

Obliehanie Damietta v roku 1218 (stredoveká iluminácia)

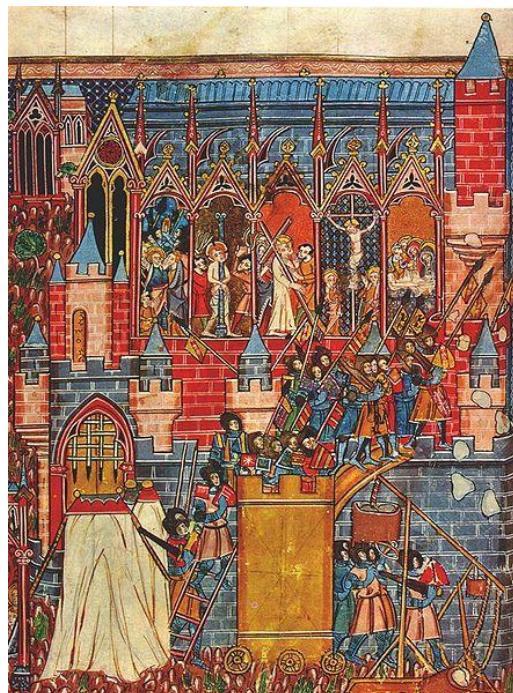

Bitka pri Hattínu. Saladin vytrhne utekajúcemu kráľovi Guidovi de Lusignan Svätý kríž (stredoveká iluminácia z „Kroniky“ od Matthewa Parisiensis, 13.st.)
Vylodenie pri Damiette r. 1249 (stredoveká iluminácia)

Pápež Urban II. na Synode v Clermontu z r. 1095 (iluminácia z Livre des Passages d'Outre-mer, 15.st.)

Neznámy autor: Dobytie Jeruzalema počas I. krížovej výpravy (iluminácia, 14.-15.st.)

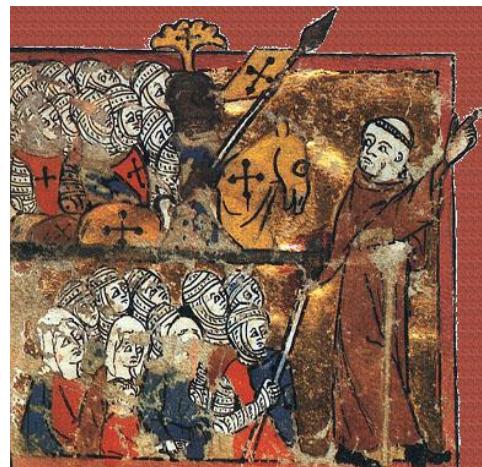
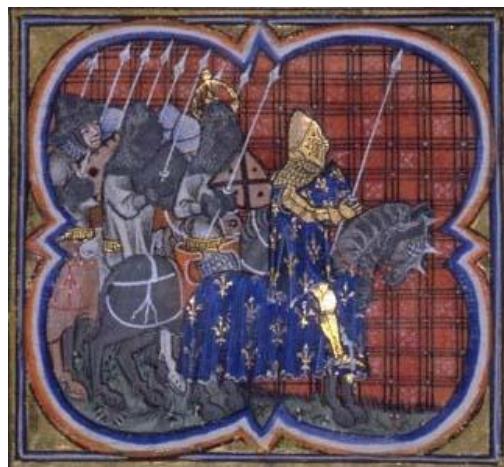

Dobytie Jeruzalemu r. 1099 (miniatúra, 13.st.)

Peter Pustovník počas v Ľudovej krížovej výpravy r. 1096 (stredoveký rukopis)

Peter Pustovník vyzýva k ľudovej krížovej výprave r. 1096 (miniatúra z „Roman du Chevalier du Cygne“, 1270)

Ľudovít VII. Francúzsky a cisár Konrád III. Štaufský na druhej krížovej výprave (14.st.)
Peter Pustovník vedie Prvú krížovú výpravu (stredoveký rukopis)

Autor neznámy: Godefroi z Bouillonu vedie svoju výpravu (iluminácia z „Historia rerum in partibus transmarinis gestarum“ od W. z Tyru, 13.st.)
Križiaci obliehajú mesto Nikai 1097 (stredoveká iluminácia zo spisu Historia od W. z Tyru:)

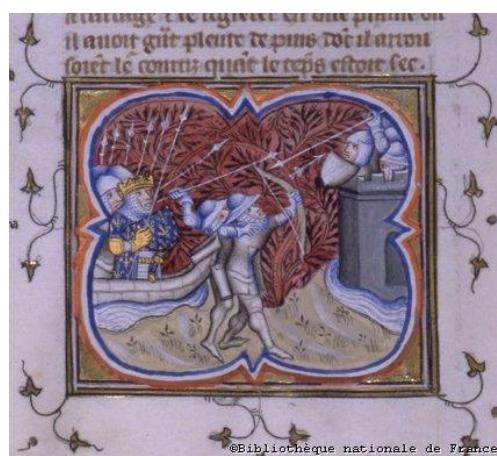
Križiaci strieľajú z obliehacieho stroja na Ma'arratu hlavami moslimov v r. 1097 (miniatúra, 13.st.)
Vraždenie v Antiochii (miniatúra, 1280)

Obliehanie Akry križiakmi 1189-1191 (stredoveká iluminácia)
Philip II. a Richard Levie srdce prijímajú kľúče od Akry r. 1191 (iluminácia z Grandes Chroniques de France, 14.st.)

Krížová výprava Filipa II. Francúzskeho (stredoveká iluminácia)
Filip August a Richard III. na krížovej výprave (stredoveká iluminácia z rukopisu Les Histoires d'Outremer od Guillaume de Tyr, 1330-1340)

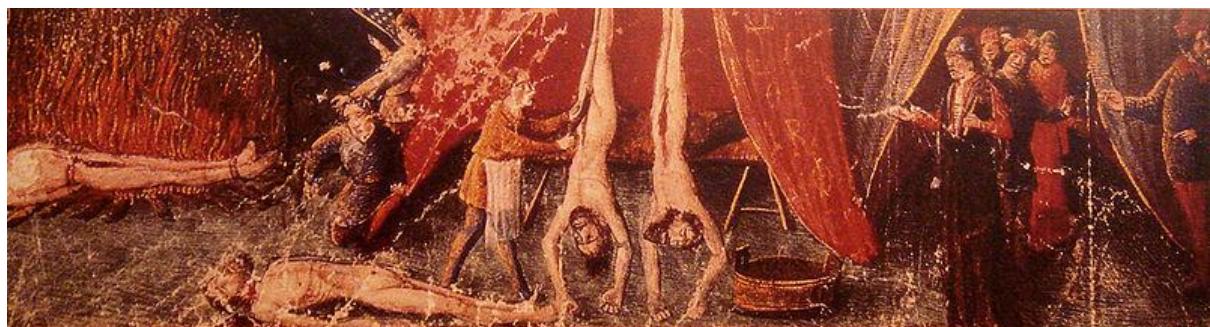
Neznámy umelec: Guy de Lusignan pri Tyre r. 1295 (stredoveká miniatúra)
Ósma krížová výprava. Križiaci obliehajú Tunis r. 1270 (stredoveká miniatúra)

Odchod Ludovíta IX na krížovú výpravu a obliehanie Damietta 1249 (stredoveká iluminácia, 14.st.)

Symbolické znázornenie dobytia Jeruzalema: Ježiš v Jeruzaleme. Poprava Židov nepriateľov Pána. Dobytie Jeruzalema r. 1099 a pomsta templárov krviprelievaním (12.-14.st.)

Poprava križiakov (iluminácia z 13.st.)

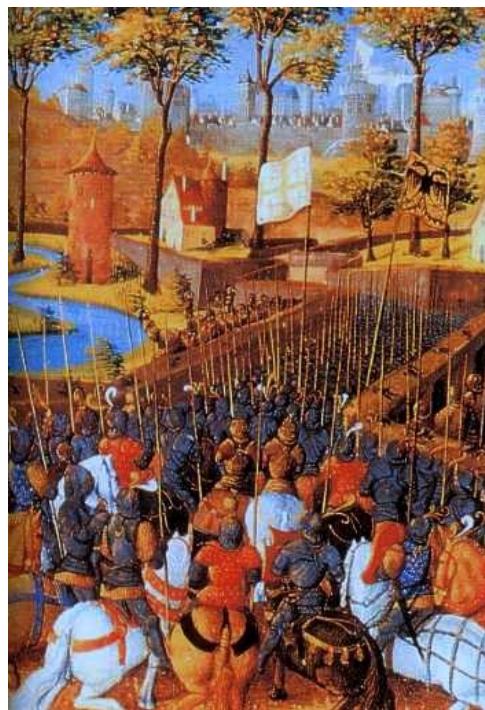
J. Fouquet: Príchod križiakov do Konštantínpolou počas II. krízovej výpravy 1147-1148 (Kniha Louise VII. Mladšieho)

Guillaume de Tyr: Bitka pri Dorylea r. 1097 (Histoire d'Outremer, 14.st.)

Obliehanie Antiochie (stredoveká miniatúra, 1490)
Bitka pri Hattinu (anonýmný manuskript)

Obliehanie Damasku počas druhej krížovej výpravy 1490 (stredoveká iluminácia)
Výjav zo siedmej krížovej výpravy (miniatúra, 15.st.)

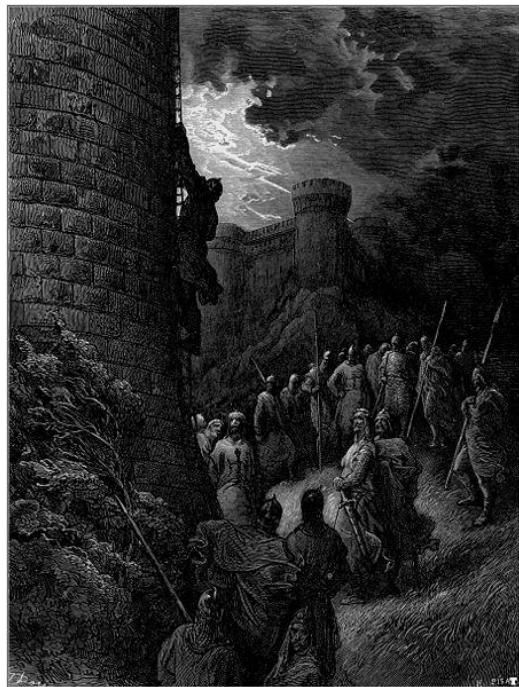
P. Le Jeune: Pristátie pri Konštantínopolu r. 1204 (16.-17.st.)

C. van Claez Wieringen: Obliehanie Damasku (1625)

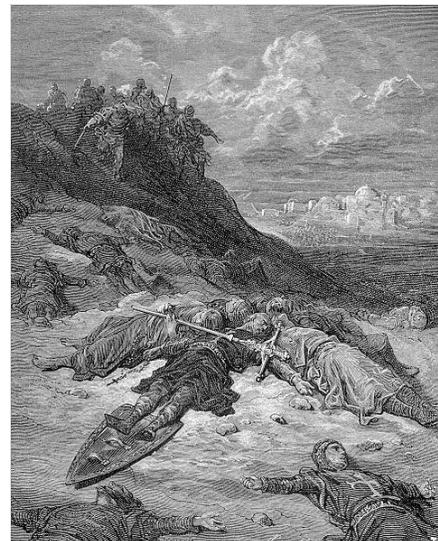
E. Delacroix: Dobytie Konštantínpolou križiakmi (1840)

G. Doré: Bohemond sám zdoláva hradbu Antiochie (pol. 19.st.)
J.-N. Robert-Fleury: Balduin z Bouillonu vstupuje do Edessy (1840)

G. Doré: Bitka pri Aškalonu (1881)

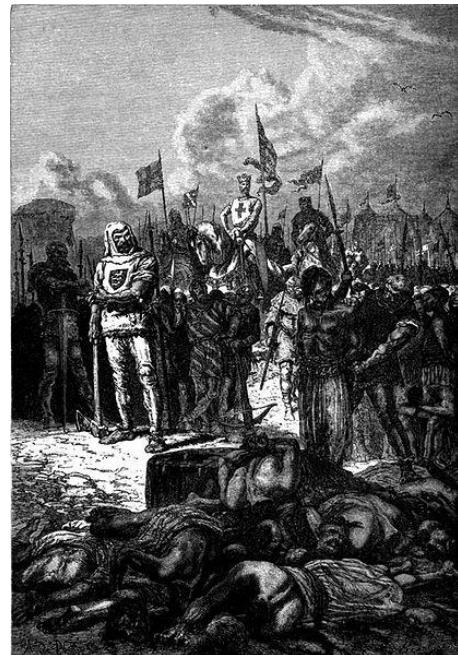
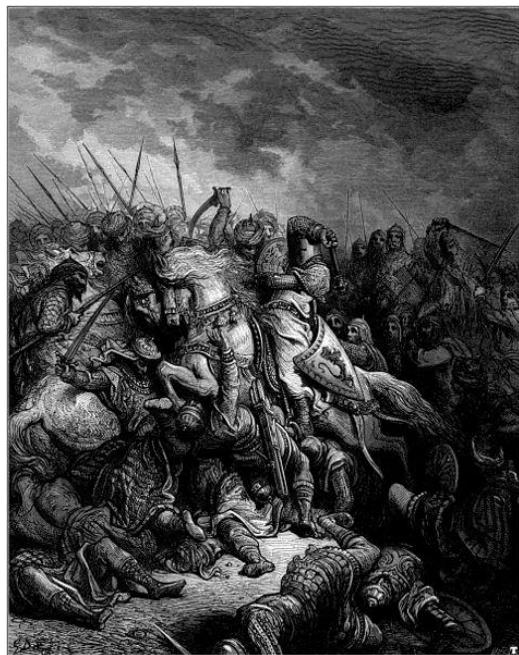

J. J. Dass: Róbert II. z Normandie v boji proti moslimom počas obliehania Antiochie r. 1097-1098 (1850)

G. Doré: Smrť Fridricha Barbarossu (1832-1883)

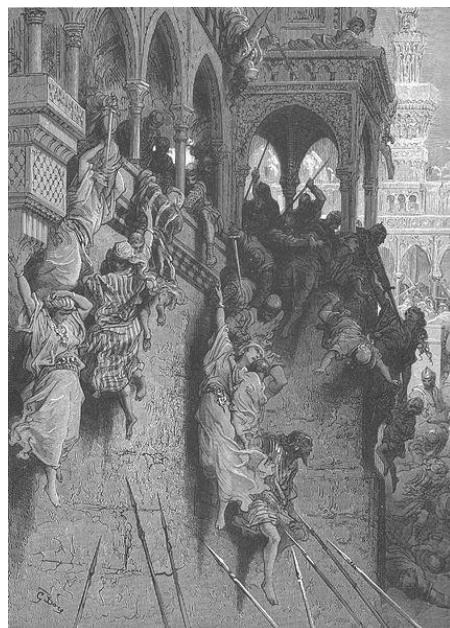

E. F. Feron: Bitka pri Arsufu (19.st.)

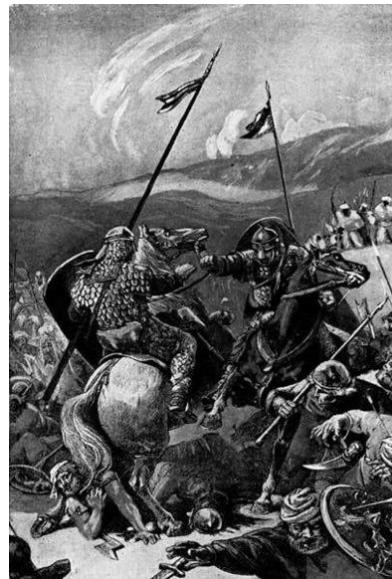
G. Doré: Kráľ Richard v bitke pri Arsufu (19.st.)

A.-M.-A. de Neuville: Richard Levie srdce postína Saracénov

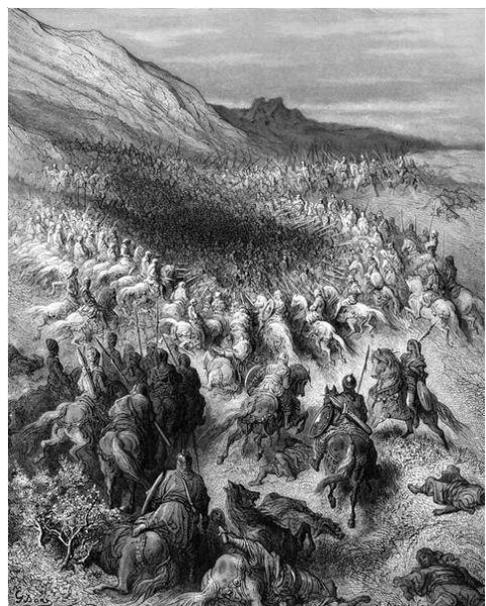
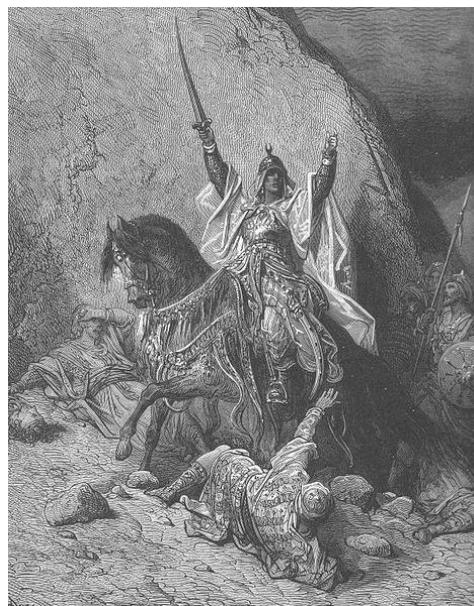
G. Doré: Križiacky masaker v Antiochii (19.st.)

G. Doré: Križiaci objavili pravý kríž (1832-1883)

G. Doré: Vstup križiakov do Konštantínopolu (19.st.)

G. Doré: Bohemund z Tarentu zachraňuje v bitke Tankreda (19.st.)

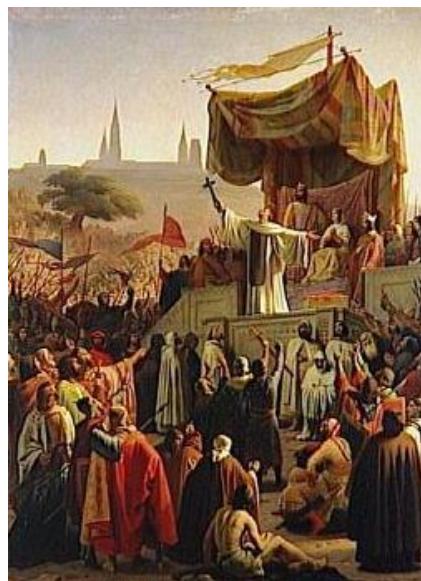

G. Doré: Saladin (19.st.)

G. Doré: Bitka pri Hattínu (19.st.)

Gerhard Munthe: Sigurd a kráľ Baldwin smerujú na koňoch do Jeruzalema cez rieku Jordán
(ilustrácia z Magnussønnens saga, 1899)

Sv. Bernard vyzýva k druhej krížovej výpravy do Vézelay, v roku 1146 (19.st.)

S. Tahsine: Saladin a Guy de Lusignan po bitke o Hattin v r. 1187 (1954)

krížová výprava detí - legenda o údajne nemeckej a francúzskej výpravu detí zorganizovanej vraj preto, lebo sa verilo, že neúspechy doterajších výprav zapríčňuje hriešnosť dospelých účastníkov; pôvodcom výpravy mal byť akýsi francúzsky pastierik Štefan, ktorému sa r. 1212 zjavil Kristus a vyzval ho ku krížovej výprave proti neveriacim; preto veril, že more sa pred ním rozostúpi a cestu do Svätej zeme prekoná suchou nohou (iste v odkaze na biblický príbeh z *Exodu 14*, v ktorom sa pred Židmi prchajúcimi z Egypta rozostúpilo Červené more); po strasťnej ceste vraj niekoľko tisíc detí dorazilo do Marseille, kde sa neúspešne pokúsili prejsť Stredozemným morom; dvaja obchodníci, Hugo Železo a Vilém Prasa, potom vzali deti na svoju loď so sľubom, že ich prevezú do Palestíny; odviezli ich však do Alžíru a neskôr do Alexandrie, kde ich predali do *otroctva*; podobná nemecká výprava, ktorú viedol mládenec menom Mikuláš údajne vyšla z Porýnia a cez Alpy doputovala do Janova; časť pútnikov sa stala janovskými občanmi a časť putovala ďalej do Pisy a Ríma, kde Mikuláša prijal sám pápež a podarilo sa mu presvedčiť časť detí k návratu domov; pri spiatočnej ceste ich veľa zomrelo, medzi nimi aj Mikuláš; stredoveké pramene popisujúce krížovú výpravu detí sú však v súčasnej dobe spochybňované a celý popis detskej krížovej výpravy je považovaný za omyl vzniknutý tridsať rokov po opisovaných udalostiach; s príbehom krížovej výpravy detí súvisí aj nemecká legenda o *potkaniarovi z Hameln*

<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9%D0%BF%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%B9>

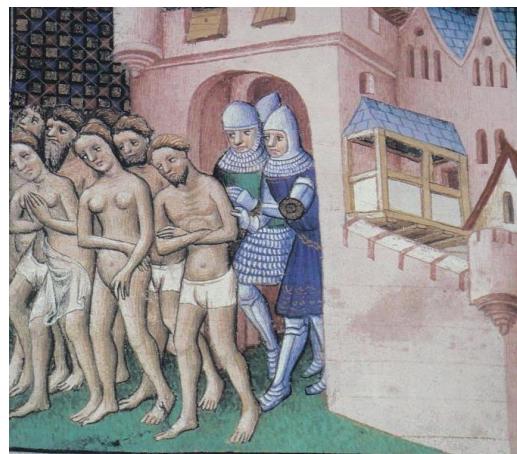

G. Doré: Krížová výprava detí (19.st.)

krížová výprava proti kacírom - prvou krížovou výpravou proti európskym kacírom bola výprava proti *albigéncom*; trvala dvadsať rokov (1209-1229) a jej cieľom bolo vykoreníť *katarskú herézu* v južnom Francúzsku; za obeť jej padlo 200 tis. až 1 mil. ľudí; v rokoch 1284-1285 sa odohrala aragonská krížová výprava; vyhlásil ju pápež Martin IV. proti exkomunikovanému aragonskému kráľovi Petrovi III.; krížová výprava bola len súčasťou dlhotrvajúcej vojny zvanej sicílske nešpory; poslednými krížovými výpravami boli štyri výpravy proti *husitom*;

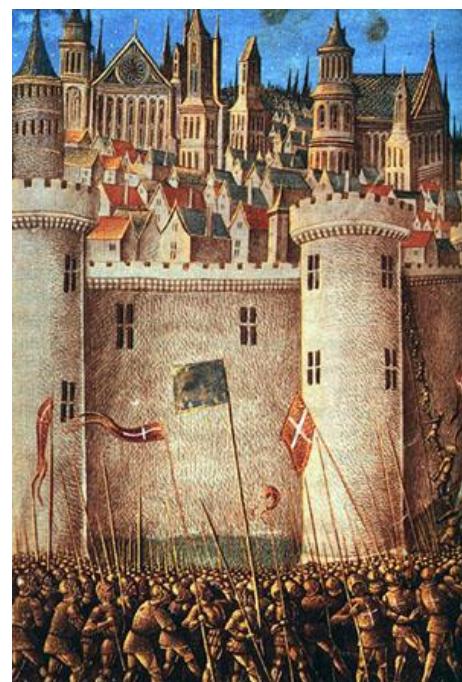

J. Fouquet: Krížová výprava proti pohanom. Ľudovít VIII. oblieha Avignon (iluminácia z „Grandes Chroniques de France“, 1455-1460)

Majster Boucicaut: Vyhnanie albigéncov z mesta Carcassonne v roku 1209 (miniatúra z rukopisu Grandes Chroniques de France, 1415)

krížová zástava - tiež *vexillum, labarum*; symbol *Kristovho víťazstva nad smrťou*; skladá sa zo žrde zakončenej krížom alebo iným symbolom a z priečneho ramena, na ktorý je upevnená zástava s Kristovým monogramom (pozri *christogram/ chrismon*) alebo iným náboženským symbolom; zástava rozšírená najmä v *baroku*, kedy bola nosená na procesiách; krížovou zástavou je i *labarum* so symbolom kríža; pozri *Ansanus*; *Zostúpenie do pekiel*, *Zjavenie sa Krista svojej matke Márii*, *Vzkriesenie*

Geertgena tot Sint Jans: Procesia mníchov
Obliehanie Antiochie križiakmi (stredoveká miniatúra, 1490)